

DUMITRU BERCIU

CU PRILEJUL CENTENARULUI NAȘTERII LUI
VASILE PĂRVAN

(1882—1982)

★

În toamna anului 1982 se împlinește un secol de la nașterea marelui om de știință Vasile Pârvan. Aniversarea centenarului este prevăzută și în programul de manifestări UNESCO, ca un semn de recunoaștere a contribuției

învățăturii români la dezvoltarea științei naționale și a celei mondiale. Instituții de prestigiu din țara noastră, cum sînt : Academia Republicii Socialiste România, Academia de Științe Sociale și Politice, Universitatea din București, Institutul de tracologie, Institutul de Arheologie din București, precum și muzee județene au ținut să omagieze prin numeroase comunicări ce s-au ținut cu ocazia reuniunilor organizate, activitatea prodigioasă desfășurată de Vasile Pârvan. Institutul național de tracologie și Muzeul de Istorie și artă din Bacău au organizat al V-lea „Simpozion de tracologie” la Bacău și în comuna Hurulești, pe ale cărei meleaguri s-a născut V. Pârvan. Participanții au avut prilejul să se întâlnească în satul natal cu oamenii locului, care păstrează o vie amintire savantului și sînt mîndri că aici a văzut lumina zilei una dintre cele mai strălucite minți, creatorul școlii arheologice românești. Vasile Pârvan s-a interesat în deosebit de anticități și implicit de cele din județul Vilcea. În 1913 făcea o darc de seamă asupra cercetărilor din 1912 de la Racovița-Copăceni și de la Bătășoala. Numele lui Vasile Pârvan este legat atît de Buridava romană (Stolniceni), cît și cea dacică (Ocnîța-Ocnele Mari). Pornind de la izvoarele antice, în special de la geograful grec Ptolemeu, care a trăit în secolul II e.n. la Alexandria din Egipt, cît și de la Tabula Peutingeriană, în care era trecută Buridava de pe Olt, Vasile Pârvan a avut intuiția de a fi căutat localizarea Buridavei romane din Tabula Peutingeriană la sud de Rm. Vilcea, ceea ce corespunde realității istorice. Cit privește localizarea dacilor Buridavensioi (Buridavenses), menționați de Ptolemeu, ei erau așezați, atît de V. Pârvan, dar și de alți învățați înaintea lui, în jurul Buridavei, evident a celei romane, cea dacică rămînînd a fi presupusă ca existînd înainte de cucerirea romană undeva în zona respectivă. V. Pârvan are meritul de a fi lărgit microzona locuită de dacii buridavenși în regiunea Vilcii, a Argeșului muntos și pînă pe culmile Sebeșului și Făgărașului. Săpăturile arheologice de la Ocnîța-Cosota au adus prin rezultatele lor lumini limpezi asupra prezenței dacilor buridavenși și a presupusei Buridave dacice și de către Vasile Pârvan.

De fapt rezultatele amplelor săpături arheologice făcute în ultimii 20 de ani în județul Vilcea, deopotrivă în așezările romane, civile sau militare, în cele geto-dacice, preistorice și daco-romane sau vechi românești vin să întregască multe dintre părerile și concepția generală a lui V. Pârvan privitoare la valoarea fondului traco-geto-dac și a romanismului în etnogeneza noastră.

V. Pârvan s-a născut la 28 septembrie 1882, în satul Perchiu, comuna Huruiești, județul Bacău (fost Tecuciu). Tatăl său era învățător în satul natal.

Prima învățătura a primit-o în mediul sătesc, care a imprimat o puternică pecete asupra modului de comportare, simțire și gândire ale cărturarului. La Liceul clasic din Birlad va dobândi o serioasă cultură generală și o cunoaștere temeinică a limbii latine și a celei eline. Ca student al Universității din București, Facultatea de litere și filozofie, V. Pârvan va avea ca profesori pe unele dintre cele mai mari personalități ale învățămîntului nostru superior de atunci și anume: Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan, Simion Mehedinți, D. Evolceanu și Grigore Tocilescu, care îl va iniția în epigrafie și în studiul antichităților greco-romane și al cărui succesori va deveni după 1909 atât la catedră, cât și la Direcția Muzeului Național de Antichități. Fiecare dintre acești eminenti dascăli și savanți va înfrui pe tinărul student, care totuși reușește de timpuriu să topească toate contradicțiile în propria sa personalitate. V. Pârvan publică unele lucrări privind istoria medie și modernă românească, făcînd fără îndoială o dovadă a unei profunde personalități științifice și de stăpînire a metodei. Se înțelege sub influența cărora dintre profesorii săi se datorau aceste manifestări promițătoare. Ne gândim desigur la N. Iorga, D. Onciul și Ioan Bogdan. În 1904 va pleca ca bursier în Germania, pentru studierea istoriei antice. Va rămîne la Universitățile din Berlin, Jena și Breslau aproape cinci ani audiînd pe cei mai vestiți oameni de știință și profesori germani de atunci, adîncindu-și pregătirea în istorie antică și epigrafie, trecîndu-și și doctoratul în 1908 la Universitatea din Breslau cu teza „Naționalitatea negustorilor în Imperiul roman. O cercetare istorico-epigrafică”, pe care o va publica în 1909 în limba germană, lucrare care încă este valabilă. Atunci s-a orientat definitiv spre disciplinele fundamentale ale antichităților greco-romane și a renunțat la preocupările sale anterioare de istorie românească. În 1906 cînd era în Seminarile universitare germane, V. Pârvan a scris „Cîteva cuvinte cu privire la organizarea Daciei Traiane”, care depășeau limitele unei simple recenzii, de la care pornise el, și conțineau un întreg program de cercetare viitoare, privind nu numai romanitatea, ci și începuturile.

Revenind în țară, în 1909, va fi numit profesor universitar (avea doar 27 de ani), în 1910 este director al Muzeului național de antichități, în 1911 este ales membru corespondent al Academiei române (în 1913 va deveni membru activ), în toamna anului 1913 este titularizat la catedra de istorie antică, epigrafie și antichități greco-romane, în 1921 este numit director al Școlii Române din Roma, iar din 1923 este secretar general al Academiei Române; între timp fusese și vicepreședinte al Academiei. Într-un răstimp foarte scurt și la o vîrstă cînd alții abia încep să se afirme, Vasile Pârvan deținea posturi de mare răspundere și devenise una dintre personalitățile de prestigiu ale științei românești. Înzestrat și cu un spirit

de organizator, el a ridicat preocupările științifice ale Muzeului Național de Antichități și ale catedrei de istorie antică și de antichități greco-romane pe o treaptă superioară, de orientare științifică și didactică, ele devenind în vremea lui Vasile Pârvan, — cum va recunoaște și N. Iorga, — un model de organizare și popularizare a întregii cercetări arheologice și de istorie veche din țară. În jurul lor și sub îndrumarea generoasă și deschizătoare de drumuri noi se concentrau atunci toate forțele tinere și capabile. Însuși profesorul dădea exemplu de punctualitate și muncă ordonată, el fiind pururea în frunte, cel dintâiu la lucru și cel mai harnic, profesorul și directorul era un model sub toate raporturile pentru elevii și colaboratorii săi, cum va spune Ion Andrieșescu, referindu-se deopotrivă și la atmosfera de pe șantierul arheologic Histria, care devenise și încă din ajunul primului război mondial un adevărat laborator, unde se maturiza prima generație de arheologi ai școlii create de el. Muzeul Național de Antichități, fondat în 1864 de către Domnitorul Alexandru Ioan Cuza reprezenta în vremea lui V. Pârvan o adevărată instituție superioară, de fapt temelie Institutului Arheologic visat de V. Pârvan și realizat abia în 1967. De acolo porneau toate obiectivele programatice privind cercetările repartizate de V. Pârvan pe provincii, pe zone, pe probleme și pe persoane. Unui asemenea plan, care, după 1920, va cuprinde întregul teritoriu al țării celei noi, intrate în hotarele ei firești, i se asigurase caracterul științific și continuitatea. Pe de altă parte, din locul proeminent pe care îl ocupa în societatea românească a vremii, V. Pârvan a făcut ca forurile de decizie să aprecieze că săpăturile arheologice reprezintă o parte a culturii și preocupărilor unui popor care își prețuiește trecutul și pe înaintașii săi, prin mărturiile directe păstrate în pământul ocrotitor al patriei, de multe ori impresionante ca semnificație istorică, după cum au fost și unele de pe meleagurile vilcene, scoase nu de mult prin săpături arheologice sistematice efectuate în cadrul colaborării Muzeului de istorie Vilcea cu Institutul de tracologie și cel arheologic.

Cum era și natural, Vasile Pârvan, din 1909 va continua pe înaintașul său la catedră și la Muzeul Național de Antichități, pe profesorul său Gr. Tocilescu, în cercetările din Dobrogea, valorificând și unele rezultate din alte părți ale țării, ca cele din Oltenia. În 1911, V. Pârvan deschidea șantierul arheologic de la Ulmetum (Pantelimonul de Sus) din Dobrogea centrală, iar în 1914 începea săpăturile de la Histria. Perioada aceasta va reprezenta o cotitură în cariera lui V. Pârvan și în mișcarea arheologică, românească. Dacă pînă acum V. Pârvan folosisese cu predilecție izvoare literare și epigrafice, de acum înainte el se va adresa direct izvorului scos din pământ, prin săpături conduse fie de el, — ca cele două șantiere amintite, fie de colaboratorii săi. Istoricul Vasile Pârvan devenea arheolog, clasic, specialist în studiul antichităților grecești și romane, el ducând astfel mai departe moștenirea lăsată de Gr. Tocilescu și fiind atras de puterea de afirmare și strălucire a civilizației greco-romane. Izvorul arheologic era privit de către marele învățat în contextul în care a fost creat și în care a fost găsit, aceasta constituind una dintre cerințele fundamentale ale arheologiei ca știință propriu-zisă. Pornind de la cercetarea directă din Dobrogea și de la știința despre antichitate pe care o stăpînea, V. Pârvan va publica

în 1923 „Inceputurile vieții române la gurile Dunării”, o sinteză de adîncă erudiție, de largă deschidere spre înțelegerea romanizării și a etnogenezei noastre însăși.

După 1920, odată cu realizarea visului de veacuri al poporului român Vasile Părvan va simți necesitatea cunoașterii temelilor, pe care s-a alțoit și a dăinuit pînă în zilele noastre romanismul la Dunăre, la Mare și în Carpați. El se va îndrepta de data aceasta spre izvoarele de început ale originii poporului român, ale protoistoriei Daciei milenului I î.e.n. și ale vremurilor premergătoare, cu milenii, acestuia. Deși a pășit în parte pe un teren bătătorit, pregătit de înaintași, Vasile Părvan a adîncit cercetarea pînă la rădăcinile tracice ale procesului etnogenezei noastre.

În știința europeană și în cea românească se conturaseră în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, orientări noi, științifice înlăturîndu-se vechea concepție potrivit căreia geto-dacii ar fi fost, ca etnicitate, germani, celți sau slavi, numai traci nu. Încă din deceniul al optălea, un învățat vienez W. Tomaschek stabilise unitatea lingvistică a tracilor și așezase patria lor în Carpați, iar la noi B. P. Hașdeu, în lucrarea sa „Istoria critică a românilor” și în diferite articole se pronunțase hotărît pentru originea tracică a geto-dacilor, pentru unitatea și continuitatea lingvistică și teritorială a lor, cit și pentru importanța rolului lor în etnogeneza poporului român. Pe linia valorii participării substratului traco-dacic în procesul etnogenezei noastre se găseau, încă dinainte de primul război mondial, toți istoricii și oamenii de cultură din țara noastră. În discursul de recepție de la Academia Română, în 1911, N. Iorga va arăta, ca o sarcină programatică a cercetării istorice de la noi, necesitatea de a cunoaște în primul rînd, de acum înainte (sintem în 1911 !), „nu de la Traian colonizatorul în Dacia, spunea N. Iorga —, ci de la cele mai vechi popoare din care venim, de la acea rasă ilirotracică...”. Tot atunci N. Iorga propunea și săpăturile pentru cunoașterea „atotputernicului substrat” traco-dacic. Între 1912-1915, Ion Andrieșescu va formula cu toată claritatea și documentat concepția autohtonistă și tracizantă în istoriografia românească. În 1915 Ion Andrieșescu va deveni cel mai apropiat colaborator al lui V. Părvan și care poate fi considerat creatorul Școlii de preistorie din România alături de V. Părvan.

În acea vreme, se formase pe plan european, un curent favorabil unor mari opere de sinteză, dar și de analiză amănunțită a izvoarelor de tot felul, inclusiv a celor arheologice. Se conturase și preocuparea urmării răspîndirii tracilor, respectiv geto-dacilor, în toate direcțiile din patria lor de baștină, carpatică, pînă la Oder și Vistula. În baza acestei orientări stătea o concepție general etnologică, potrivit căreia o cultură trebuie să fi aparținut unui popor sau unei populații și acolo unde se descopereau elemente ale culturii respective ar fi vorba de prezența etnică a creatorilor acelei culturi. Se înțelege, desigur, că o atare concepție etnologică are limite. În epocă stăruia și tendința de îmbogățire a colecțiilor marilor muzee europene cu noi monumente, în vederea înprospătării documentării și reconsiderării celei cunoscute pînă atunci. Materialul documentar și informațiile acumulate pînă atunci îndemneau la o analiză critică a lor, mai profundă. Mai trebuie adăugat că oamenii de știință și de cultură români, — și îndeosebi istoricii —, erau și mai mult preocupați de cunoașterea substratului străvechi traco-dacic și de rolul activ al acestuia în pro-

cesul romanizării și etnogenezei românești, descoperirea și prețuirea rădăcinilor obârșiei noastre dăinuind reprezentând o necesitate. Se impunea de asemenea, organizarea cercetării arheologice, după un plan unitar conceput, pentru întregul teritoriu al României.

Între anii 1920—1926 Vasile Pârvan a fost singura personalitate științifică de la noi, aflată atunci pe piedestalul unei erudiții și documentări excepționale, care putea concentra toate tendințele științei istorice românești și europene, cu privire la arheologia clasică și protoistorică și la istoria antică. El a ridicat disciplina pe care a reprezentat-o pe înălțimi nebănuite, pe care nimeni în afară de el nu le putea atinge în acea epocă. Folosind cu suverană stăpânire toate izvoarele, Vasile Pârvan s-a ridicat de la analiza minuțioasă la cele mai cutezătoare sinteze, cum a fost *Getica*. O protoistorie a Daciei (1926) — sinteză de „genială îndrăzneală”, o „comoară de fapte și interpretări”, cum va spune Ion Andrieșescu, dar care a fost și „Cintecul de lebădă” al marelui cărturar, un monument al culturii românești, care luminează istoria oamenilor acestui pământ al nostru în ultimul mileniu înainte de cucerirea romană. În concepția lui V. Pârvan, creatorii civilizației materiale și spirituale din regiunea carpato-dunăreană a fost, — încă de la jumătatea mileniului II î.e.n., — geții, ca ramură nord-tracică. Prin geți, V. Pârvan înțelegea pe tracii: „întrebuințăm mereu acest nume pentru tracii nordici”, scria el, făcând deosebirea între tracii meridionali (de la sud de Balcani) și cei nordici. În lumina acestei concepții trebuie să apreciem atât titlul, cât și conținutul operei sale *Getica* (în limba latină) — „Cele getice”, „cele privitoare la geți”, respectiv la tracii de nord. Autorul, ajungând la o cunoaștere profundă a civilizației traco-geților din epoca bronzului și a primei epoci a fierului, compara această civilizație, — de o reală strălucire și originalitate —, cu aceea a micenienilor cea cîntată de Homer. Viziunea aceasta a lui V. Pârvan pornea din imaginația înaripată a sa, dar ea se sprijinea, desigur, pe o realitate istorică, pe care el o reinvia înaintea ochilor noștri, prezentându-ne pe „seniorii bogați în aur și bronz”, și puternicii, „la curțile cărora veneau negustori cu lucruri de preț”. Cu toate influențele venite dinspre vest sau est cărora V. Pârvan le atribua un rol mai mare decît a fost în realitate, el a fost adeptul unei continuități etno-culturale, pe care a și documentat-o cu izvoarele arheologice pe care le-a avut atunci la îndemînă. În prezent, imaginea pe care și-a făcut-o V. Pârvan despre lumea tracilor și geto-dacilor a fost completată, — în parte și corectată —, datorită rezultatelor cercetărilor arheologice din ultimii 30 de ani și descoperirilor întâmplătoare, uneori de o valoare excepțională, cum a fost tezaurul tracic de la Hinova, jud. Mehedinți, cu obiecte de podoabă cîntărind aproape 500 gr. de aur și de o rară frumusețe și originalitate. Și în domeniul culturii materiale și spirituale a geto-dacilor, contribuția cercetării arheologice de după cel de al doilea război mondial este deosebit de mare și în bună parte rezultatele au venit să confirme și să întregască unele încheieri făcute de V. Pârvan acum mai bine de o jumătate de secol. Ne referim la originalitatea civilizației geto-dacilor, la continuitatea etno-culturală, la contactul cu civilizațiile antichității și puterea de asimilare de către localnici a unor elemente de civilizație superioară, dar transformate de ei potrivit nevoilor și gustului pentru frumos. V. Pârvan a fost mereu preocupat de problema rolului substratului traco-dacic în pro-

cesul romanizării, al etnogenezei noastre. În opera sa postumă — „Dacia, civilizațiile antice din țările carpațo-dunărene” (traducere R. Vulpe), care cuprinde seria prelegerilor ținute în penultimul an al vieții sale la un colegiu universitar din Anglia (Cambridge), s-a oprit asupra raporturilor dintre daci și romani, înfățișând, de data aceasta, cu mai multă claritate unitatea romanismului danubian și dăinuirea lui pînă azi. Romanitatea s-a păstrat la poporul român, fiindcă procesul romanizării a fost „un fenomen de colaborare liberă, de bună voie și cu totul demnă a indigenului”, spune V. Pârvan, care susținea, de asemenea, că acest fenomen a început cu aproximativ un secol înainte de cucerire, ce a cuprins și pe dacii liberi și care a durat și după 27 î.e.n., încheindu-se în sec. VI—VII, cînd vin slavii, care nu pot sfârșima unitatea de cultură, de spiritualitate și de limbă a autohtonilor. Amintim aci doar descoperirile arheologice de la Ocnița și Stolniceni pentru a evidenția că și pe meleagurile vilcene a înflorit civilizația geto-dacă originală și unitară, că și aci s-au împletit puternic cei doi factori fundamentali ai formării poporului român — cel dac și cel roman, — că și romanismul s-a manifestat și aci cu toată puterea.

Moștenirea lăsată de V. Pârvan este deosebit de importantă. Arheologii și istoricii de azi, care lucrează în condiții incomparabil mai favorabile decît în vremea lui V. Pârvan, — condiții sporite an de an de către conducerea de partid și de stat —, au datoriat de a valorifica ce este pozitiv în opera marelui învățat creatorul școlii arheologice moderne românești și de a duce mai departe cunoașterea trecutului milenar al poporului nostru.

À L'OCCASION DU CENTENAIRE DE LA NAISSANCE DE VASILE PÂRVAN

RÉSUMÉ

Voilà déjà un siècle de la naissance du grand savant, Vasile Pârvan (1882—1982). L'Anniversaire du centenaire fait partie du programme de manifestation UNESCO, en récompense de la contribution du savant roumain au développement de la science nationale et (de la science) mondiale.

Historique et philosophe de la culture, publiciste et fondateur d'école, Vasile Pârvan est un figure à part dans l'existence de l'humanisme roumain.